

VI.

Petrovicsné Lakatos Henrietta

Családi és közösségi értékek – Szokások és hagyományok

Óravázlat

A készítő tanár: Petrovicsné Lakatos Henrietta

Tantárgy: Roma/cigány nemzetiségi népismeret

Osztály: 9.

Az óra típusa: Összefoglaló óra

Témakör: Szociális kapcsolatok - Személyes életvitel

Az óra témája: Családi és közösségi értékek – Szokások és hagyományok

Az óra feladatai: A családi és közösségi értékek megismerése, azok befogadása, a roma/cigány szokások és hagyományok ismerete, a tanultak összefoglalása.

Az óra cél- és feladatrendszere:

- A cigány nemzetiség történelmi, tárgyi és szellemi örökségének, értékeinek bemutatása időrendben.
- Legyen képes a tanuló bemutatni a családjá és nemzetisége értékeit, hagyományait, szokásait.
- Legyen képes a tanuló a tanult témakörben gyűjtőmunkát végezni.
- Legyen nyitott a családi és közösségi értékek befogadására.

A fejlesztendő attitűd, készségek, képességek:

- IKT eszközhasználat és digitális kompetencia fejlesztése
- Önálló tevékenységek fejlesztése
- Szövegértés fejlesztése
- Kritikai gondolkodás fejlesztése
- Lényegkiemelés
- Információ kezelő-feldolgozó képesség

Az óra didaktikai feladatai:

- Ráhangolódás, Jelentésteremtés (gyakoroltatás), Reflektálás. Ellenőrzés és értékelés.

Magyarázat:

FOM – frontális osztálymunka

ÖM – önálló munka

PM – páros munka

Felhasznált irodalom:

- Cigány népismeret 9-12. kerettanterv,
https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/nemzetisegi_nevelis_oktatas_kerettantervei/cigany_beas_romani, utolsó letöltés: 2024.11.14.
- Saját készítésű feladatlapok
- <https://hu.wikipedia.org/wiki/Szok%C3%A1s#>, letöltés: 2024.11.14.
- <https://hu.wikipedia.org/wiki/Hagyom%C3%A1ny>, letöltés: 2024.11.14.
- BECK Zoltán (szerk.) – SÁNTA Alíz: Szokások, babonák beás közösségekben gyerekszemmel. WHS Student – Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs, 2007. Link: https://docplayer.hu/951849-Santa-aliz-szokasok-babonak-beas-kozossegekben-gyerekszemmel.html#google_vignette, letöltés: 2024.11.14.
- BÓDI Zsuzsanna (szerk.): Cigány Néprajzi Tanulmányok 6. Tanulmányok a magyarországi beás cigányokról. Magyar Néprajzi Társaság, Mikszáth Kiadó, Budapest, 1997. Link: https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/romak/cigany_neprajzi_tanulmányok_1997/pages/000_konyveszeti_adatok.htm, letöltés: 2024.11.14.
- Szuhay Péter - A magyarországi cigányok kultúrája, Kiadó: PANORÁMA • Budapest, 1999., Link: https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/romak/a_magyarorszagi_ciganyok_kulturaja_etnikus_kultura/pages/amck_00_kiado.htm, letöltés: 2024.11.14.

Időkeret	Tananyag/Tanári tevékenység	Tanulói tevékenység	Megjegyzés (módszerek, eszközök)
	Ráhangolódás Beszéljünk a saját szokásainkról! - Milyen szokásai	FOM	FOM Tanári kérdések feltevése Tanulói gondolatok pókhálóábrában

Időkeret	Tananyag/Tanári tevékenység	Tanulói tevékenység	Megjegyzés (módszerek, eszközök)
4 perc	vannak a cigányságnak, a saját családoknak? Mely ünnepekhez kötődnek? - Milyen eltérő hagyományai vannak a cigány közösségeknek?	 <p>FOM</p>	való rögzítése
10 perc	Készítsünk pókháló ábrát a gondolatok összegyűjtéséhez!	ÖM szövegértés, kérdések megválaszolása	FOM
10 perc	Célkitűzés: A mai órán a Családi és közösségi értékek – Szokások és hagyományokról tanultakat foglaljuk össze	FOM	ÖM Eszköz: feladatlap – 1. melléklet
10 perc	Jelentésteremtés: 1. feladat	PM Feladatlap kitöltése.	FOM
15 perc	Előzetes tudás előhívása szövegértési feladat segítségével. A tanulók feladatlapon dolgoznak.	PM A tanulópárok a kiosztott eszközök felhasználásával végzik a munkát.	PM Eszköz: 2.melléklet: feladatlap
	Ellenőrzés, értékelés	FOM	PM

Időkeret	Tananyag/Tanári tevékenység	Tanulói tevékenység	Megjegyzés (módszerek, eszközök)
5 perc	<p>2. feladat:</p> <p>A tanulók párban dolgoznak, az 1.feladatban kiosztott szövegértési lap és egy hozzátartozó feladatlap segítségével.</p> <p>Feladatlap kitöltése.</p> <p>Ellenőrzés, értékelés.</p>	<p>Az azonos tartalmú borítékot húzó tanulópárok bemutatják a munkáikat.</p> <p>Értékelő lap kitöltésével értékelik egymás munkáját a tanulók.</p> <p>ÖM</p> <p>Tanulói tableteken végzett keresztrejtvény fejtés</p> <p>Elérése: https://crosswordlabs.com/view/szokasok-hagyomanyok-karacsony</p> <p>FOM</p>	<p>Eszköz: Borítékok, filcek, papírok tanuló páronként</p> <p>FOM</p> <p>Eszköz: 3. melléklet: Értékelő lap</p>
1 perc	<p>3. feladat</p> <p>A tanulók párban dolgoznak tovább. Egy-egy borítékot húz minden páros, amely az alábbi feladatokat tartalmazza.</p> <p>„A” boríték: "Közös gondolattérkép" készítése</p> <p>„B” boríték: "Karácsonyi menetrend" készítése</p> <p>„C” boríték: "Szokások és magyarázatok" készítése</p> <p>A feladatok leírását a boríték tartalmazza.</p> <p>Ellenőrzés, értékelés</p> <p>Értékelő lapon</p>	<p>FOM</p> <p>ÖM</p> <p>Eszközök: Tanulói tabletek</p> <p>A crosswordlabs oldal linkjét a tanulók az osztály e-mail fiókjából megnyitva érik el.</p> <p>4. melléklet</p> <p>FOM</p> <p>FOM</p>	<p>ÖM</p> <p>Eszközök: Tanulói tabletek</p> <p>A crosswordlabs oldal linkjét a tanulók az osztály e-mail fiókjából megnyitva érik el.</p> <p>4. melléklet</p> <p>FOM</p> <p>FOM</p>

Időkeret	Tananyag/Tanári tevékenység	Tanulói tevékenység	Megjegyzés (módszerek, eszközök)
	<p>Reflektálás:</p> <p>A tanóra zárásaként egy online keresztrejtvény feladatot oldanak meg a tanulók tableteken.</p> <p>5. melléklet</p> <p>Ellenőrzés táblakép alapján, értékelés</p> <p>Órai munka értékelése Tanári szóbeli értékelés</p>		

1. melléklet: Szövegértés feladat

Családi és közösségi értékek – Szokások és hagyományok

Mit nevezünk hagyománynak?

Hagyomány alatt általában az elődök örökségéből azokat a cselekvéseket, dolgokat értjük, amelyeket nemzedékről nemzedékre változatlan formában tesznek és készítenek az

adott társadalom tagjai szociokulturális öröklés (beleszületik az egyén az adott társadalomba és tovább viszi ősei hagyományait) alapján. A hagyományok az adott társadalom értékrendjét, világszemléletét tükrözik. A hagyományok nem mindig racionálisak, sokszor nem állják ki a tudomány próbáját. A hagyományok szerint élő társadalom a hagyományos társadalom.

Roma/cigány kultúra

A cigány hagyományok ápolása, megtartása és továbbadása kiemelkedő fontosságú nemcsak a közösség identitása, hanem a kultúra gazdagítása szempontjából is. A hagyományok őrzése és továbbadása sokféle módon valósítható meg, legyen szó a *születéssel kapcsolatos szokásokról, a hagyományos ételekről, a mesterségekről vagy az ünnepi tradíciókról.*

- a) A **születéssel kapcsolatos** szokások a cigány kultúrában különösen jelentős szerepet játszanak. A gyermek születésekor sok közösségben egyedi rituálékat tartanak. A frissen szült anyát és újszülött gyermekét minden ártó szemtől megszeretnék védeni. Ezért nagyon figyelnek a „szemmel verésre” és számos szokást követnek, hogy védjék és hozzájáruljanak a gyermek egészséges fejlődéséhez. Például, ha az újszülöttet meglátogatják, akkor egy cérnaszálat ott kell hagyni a kicsi kiságyában, mert különben nem tud majd aludni. Úgy tartják, hogy „elveszik az álmát”. Ezen szokások megélésével és átadásával a fiatal generációknak lehetőségük nyílik *arra, hogy kapcsolatba kerüljenek saját gyökereikkel, és megértsék a közösségi értékeket.*

Tudsz legalább egy olyan szokást, ami a gyermekszületéssel kapcsolatos, esetleg a várandóssággal?

- b) A **hagyományos cigány ételek** szintén elengedhetetlen részét képezik az identitásunknak. Az ételek nemcsak táplálók, hanem lehetőséget adnak arra, hogy a közösség tagjai együtt ünnepeljenek és megosszanak egymással. A pörkölt félék, a töltött káposzta és a különböző húsos ételek mellett a sütni-főzni tudó asszonyok keze alatt ízletes sütemények és kalácsok is készülnek. A hagyományos ételek elkészítése közben a családtagok együtt dolgoznak, és a főzés során mesélnek a múlt történéseiről, így továbbadva a hagyományokat a fiatalabb generációknak. Ünnepi ételek még pazarabbak és tömény mennyiségben készülnek. A cigány családok egyetlen egy ünnepet se tudnak elképzelni úgy, hogy ne bőségekben teljen.

Milyen tradicionális ételeket ismersz? Milyen fűszereket használnak a cigány konyhában?

- c) A **mesterségek** terén a cigány közösség sokszínűséget mutat. A kovács, a bőrműves és a kosárfonó mesterségek nemcsak a megélhetést szolgálják, hanem a hagyományos tudás átadását is jelentik. Az idősebb generációk tapasztalatainak megosztásával, a fiatalabbak pedig gyakorlati tudásra tesznek szert. E hagyományos mesterségek művelése során a fiatalok megtanulják értékelni a kézművességet, a precizitást és a kreativitást.

Milyen jellegzetes cigány mesterségeket tudsz felsorolni, amit még a mai napig művelnek az emberek?

- d) Az **ünnepi szokások** megélése és ápolása szintén kulcsszerepet játszik a hagyományörzésben. Az olyan ünnepek, mint a húsvét, a karácsony vagy a pünkösd közös élményeket adnak a családoknak, miközben az ősi hagyományokat idézik fel. Az ünnepek során elkezdődnek a közös készülődések, az éneklések, a táncok, amelyek mind hozzájárulnak a közösségi összetartozás érzéséhez és identitásunk megerősítéséhez.

A cigány hagyományok ápolása, megtartása és továbbadása rendkívül fontos feladat. A születéssel kapcsolatos szokások, a hagyományos ételek, a mesterségek és az ünnepi szokások mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a közösség tagjai megőrizték identitásukat, és a következő generációk számára is átadhassák ezt a gazdag kulturális örökséget. A közös élmények és a hagyományok tudatos ápolása révén a cigány közösség nemcsak saját magát gazdagítja, hanem a társadalom egészét is.

Karácsonyvárás Alsószentmártonban

A cigányok általában ragaszkodnak a hagyományokhoz. A cigány kultúra nagyon változatos, ezért egy-egy családban különbözhetnek/eltérhetnek a szokások.

A cigányoknál a karácsony legszentebb és legnagyobb ünnep. Középpontjában a kis Jézus születése áll. Alsószentmártonban ezt az ünnepet különösen nagy tiszteletben tartják a családok.

December 24-én díszítik fel a karácsonyfát, régebben nem tudtak úgy díszíteni, mert nem voltak díszek, nem volt szaloncukor, ma már ezeket meg tudják venni a boltokban az emberek. A férfiak előtte való nap mindent előkészítenek, ami 24-ére szükséges pl. szalma, fenyőfa. A szalmával emlékeznek a kis Jézus születésére. Régen szokás volt, hogy a házba bevitték a szalmát, és azt elterítették a szobában. Az ünnepi ételt a szalmán ülve fogyasztották, illetve azon az estén a család minden tagja a szalmán aludt. Ma már csak a karácsonyfa alá tesznek szalmát. Ezen a napon semmilyen fizikai munkát nem lehet végezni. 24-én délután az asszonyok babot és/vagy halászlét főznek, mindkettő a bőséget jelképezi. Délután fenyőfa ágakat, szaloncukrot, gyertyát visznek a temetőbe, és ezt halottjaik sírjánál hagyják. Elsősorban a kereszthez visznek, majd ezután a halottjaikhoz. Ezután a családdal együtt várják a 17 órai harangozást, ami Jézus születését jelképezi. A család legidősebb férfi tagja kimegy és kint várja a harangszót. Ezt meghallva visszamegy a házba, ahol teljes sötétség van és köszöntőt mond, ezzel úgymond „beengedik a kis Jézuskát”. Utána a ház legidősebb asszonya bort/pálinkát ad a férfinak, és elhelyezi a gyertyát. A köszöntő után leülnek és megvacsoráznak. Közben érkeznek a falubeli fiú gyerekek és köszöntőt mondanak ők is. A falubeli zenészek is végig járnak a házakat és énekszóval köszöntik a ház népét.

Köszöntő muncsán nyelven:

„Bunã szára lá Bádnek.

Mult ány nurukosj, szănătosj!

Kît pãr ajéc în káp, átít nurok sî szănătáté sză vă Dumnizăvu!”

A családfőnek ezen az estén fontos feladata van, az „otthon melegét” ő őrzi. A tűz nem aludhat el, egészen hajnalhasadásig. A tűz bőséget, a szerencsét, egészséget, a jó családi viszonyt jelképezi. Alsószentmártonban legtöbben elmennek az éjfeli misére is. Éjfél előtt gyülekeznek a templom előtt, itt is tüzet raknak. Majd végig nézik, ahogy a falubeliek előadják a betlehemi játékot, Jézus születését. Ezután kezdődik az éjféli szentmise. Hazatérve, sokan le sem fekszenek. Az asszonyok előkészülnek a karácsonyi ételekhez, a férfiak és gyerekek közösen ünnepelnek.

Karácsony elsőnapján, december 25-én a férfiak és a fiúk elmennek a rokonokhoz köszönteni. A nők ezen a napon csak délután mehetnek vendégségbe, de csak úgy, ha előtte egy férfi már belépett a házukba. Ezen a napon az asszonyok feladat, hogy különféle, hagyományos finomságokat készítsenek. Sütemények, kalácsok és mindenféle sütek, saláták, töltött

káposzta a menü. Karácsony másnapján, december 26-án általában meglátogatják egymást a rokonok, barátok. Együtt ünnepelnek a családok, beszélgetnek, örülnek az ünnepnek. A vendégségbe érkező nők most is csak akkor léphetnek be a házba, ha előtte egy férfi már bement és elmondott egy köszöntőt.

Karácsonyi szokások:

Cigány közösségekben általában kemény munkával készülnek a karácsonyra. A házat tisztítják és feldíszítik, és a lakótérben gyertyát is gyújtanak.

A karácsonyi ünnepet általában nagyobb családi összejövetelekkel ülik meg. Fontos az otthoni vagyon és a szeretet megünneplése a családtagok közvetlen jelenlétében.

A kalács, hal, sült vagy rántott hús, töltött káposzta és más hagyományos ételek általában a cigány karácsonyoknak is részét képezik.

Egyes cigány közösségek különleges kántálást is tartanak, amelyekben vallásos énekek és imák hangzanak el.

Milyen más, hagyományos alsószentmártoni ünnepet tudnátok felsorolni?

2. melléklet: Feladatlap

1. Kösd össze, hogy melyik tulajdonság melyik hagyományt jellemzi!

- bőséget jelképez	☐ szalma a karácsonyfánál
- védelmet szolgál	☐ halászlé főzése
- Jézus születésére emlékeztet	☐ cérna az újszülött ágyában
- a jó családi viszonyt jelképezi	☐ tűz őrzése karácsonykor

2. Válaszolj röviden a kérdésekre!

a) Miért nem alhat el a tűz karácsony este?.....

b) Ki mondhatja el először a karácsonyi köszöntőt a házban?.....

c) Mit jelent az, hogy "elviszik az álmát"?.....

d) Mikor mehetnek az asszonyok vendégségbe december 25-én?.....

e) Mit visznek a temetőbe december 24-én délután?.....

3. Igaz vagy Hamis? Jelöld I/H betűvel!

___ Karácsonykor bármilyen fizikai munkát lehet végezni.

___ A karácsonyi köszöntőt teljes sötétségben mondják el.

___ Az asszonyok is elmennek köszönteni a karácsony alkalmával.

___ A betlehemi játékot a templomban adják elő.

___ A cigány közösségekben a karácsonyi szokások egységesek, nincsenek eltérések.

___ December 25.-én a nők csak férfi kísérettel mehetnek vendégségbe.

4. Állítsd időrendi sorrendbe a karácsonyi eseményeket!

___ Betlehemi játék előadása

___ Tűzrakás a templom előtt

___ 17 órai harangszó

___ Halászlé főzése

___ Temető látogatása

6. Kreatív feladat

Képzeld el, hogy te vagy a család legidősebb férfi tagja! Írj a füzetedbe egy rövid (4 soros) karácsonyi köszöntőt, amit elmondanál a családnak! Magyarul is írhatod vagy beás/muncsán nyelven!

3. melléklet: Értékelőlap

Értékelési szempontok:

Jelöld a skálákon, mennyire értékeled a társaid munkáját! A számok jelentése:

1- kevésbé jellemző 2 – hiányos 3- megfelelő 4- jó 5- szuper

A feladat tartalmának megértése

1 2 3 4 5

Megjelennek plusz különleges elemek, amelyeket a szöveg nem tartalmazott.

1 2 3 4 5

Formailag esztétikus

1 2 3 4 5

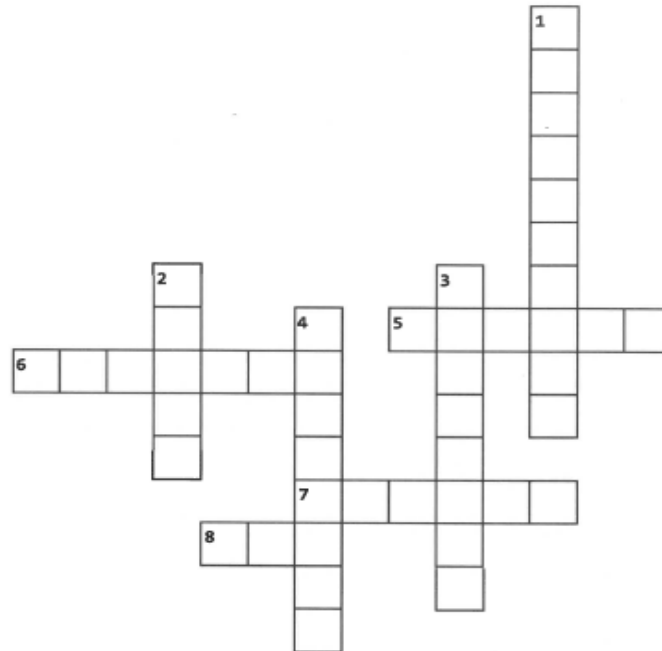
Érdekes volt az előadás

1 2 3 4 5

4. melléklet: Keresztrejtvény

Elérési link: <https://crosswordlabs.com/view/szokasok-hagyomanyok-karacsony>

Szokások, hagyományok-karácsony

Át

5. Hogyan nevezik a karácsonyi előestéjét, szentestét muncsán nyelven?
6. Temetőbe visszük a hallottaknak
7. Milyen tárgyat tesznek a cigány közösségek tagjai a karácsonyfa alá, hogy emlékezzenek Jézus születésére?
8. A családfő őrzi reggelig

Le

1. Milyen mesterséggel foglalkoznak a cigányok között sokan, akikhez vesszőket használnak?
2. Kisgyerek feje alá kell
3. Éneklős szokás, vallási énekek
4. Szenteste ez a vacsora